

образования – Москва, 2004 г. – 21 с.
<http://5fan.ru/wievwjob.php?id=66787>

5. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк – К., 1989. – 608 с.

6. Малашевська І. А. Методика музично-теоретичної підготовки майбутніх учителів музики на історико-стильовій основі: автореф. дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.02. / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова – Київ, 2005. – 21 с.

7. Музично-теоретична підготовка вчителів музики [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://hghltd.yandex.net/yandbtm>.

8. Нивельт О. А. Научные основы и перспективы перестройки вузовского курса гармонии // Актуальные проблемы музыкального образования: Тематический сборник научных трудов / О. А. Нивельт – К.: КГК им. П. И. Чайковского, 1990. – С. 40 – 51.

9. Учитель мистецьких дисциплін у дискурсі педагогічної майстерності: навчально-методичний посібник / І. А. Зязюн, Г. Г. Філіпчук, О. М. Отич та ін.; за наук. ред., передм. і післямова О. М. Отич. – Бердянськ: Бердянський державний педагогічний університет, 2013 – 340 с.

10. <http://lektsii.org/2-23864.html>

REFERENCES

1. Akimova, M. K., Kozlova, V. T. (1992). *Individualnost uchashego i individualnij podhod* [Students individual and individual approach]. Moscow, Russia: Science 80.

2. Kotlyarevskij, I K., Polyanskij, A. (1986). *Aktualnye problemy muzikalnogo obrazovania* [Actual musical education problems]. Kyev, Muz.Ukrayina.

3. Vinogradov, G. S. (2003). *Harmonya i solfedgeo* [Harmony and Solfège]. Music Ukraine.

4. Gladusheva, O. O. (2004). *Muzicalno-tvorcheskoe razvitie buduschish uchitelej musici v procese obusheniy kompozicii* [Music and development

art future teachers in the process of learning compositions] the Institute of the Russian Academy of Education artistic education. Moscow.

5. Kostyuk, G. S. (1989). *Navchalno-vyhovnij process I psyhichnyj rozvytok osobystosti* [Educational process and mental development of the individual]. Kyev.

6. Malashevskaja, I. (2005). *Metodika musychno-theoretychnoj pidgotovky majbutnih uchiteliv muzyky* [Methods of music and theoretical training of future teachers of music on the historical and stylistic basis]. National Pedagogical Dragomanov University. Kyiv.

7. Musical and theoretical training music teachers. Available at: <http://hghltd.yandex.net/yandbtm>.

8. Nyvelt, O. A. (1990). *Nauchnye osnovy i perspektivy perestrojky vuzovsogo kursa garmonyu* [Scientific fundamentals and prospects of restructuring of the course of Harmony in higher education institutions]. Kyiv: KGC them. PI Tchaikovsky.

9. Zyazyun, I. A., Filipchuk, G. G., Otych, A. M. ed.; *Uchytell mysteckyh dyscyplin u dyskursy pedagogychnoy majsternosti* [Teacher artistic disciplines in the discourse of pedagogical skills]. Berdyansk, Berdyansk State Pedagogical University.

10. Available at: <http://lektsii.org/2-23864.html>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НОВОСАДОВА Світлана Артемівна – викладач кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання, Житомирський державний університет імені Івана Франка.

Наукові інтереси: творча самостійність майбутнього вчителя музики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NOVOSADOVA Svitlana Artemivna – lecturer, Department of artistic disciplines and training methodology, Zhytomyr Ivan Franko State University.

Circle of scientific interests: the creative independence of the future teacher of music.

УДК [378:37.011.3-051]:78

ВАН Кань –

аспірант факультету мистецтв
 НПУ імені М. П. Драгоманова
 e-mail: bondarenko_ang@ukr.net

АНАЛІЗ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ ЕВРИСТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний розвиток України вимагає подальшого вдосконалення системи підготовки майбутніх учителів музики, покликанням яких є здійснення музично-естетичного розвитку учнів загальноосвітніх шкіл. Підготовка компетентного фахівця у вищій школі передбачає забезпечення його фаховими

знаннями, створення умов до оволодіння фаховими вміннями та навичками. Саме від особистості вчителя музики залежить не тільки виховання і навчання дітей, а й розвиток їх творчих здібностей, мистецьких уподобань, тому на вищі навчальні педагогічні заклади покладається особлива відповідальність у підготовці майбутніх учителів музики до евристичного навчання учнів.

Згідно з сучасними тенденціями навчання пріоритетною метою є підготовка майбутнього вчителя музики, який у майбутніх музично-педагогічній діяльності здатен використовувати нові методики й методи, до нестандартного мислення, виявлення уміння залучати учнів загальноосвітньої школи до творчої діяльності, зацікавлювати учнів до процесу евристичного пошуку під час навчальної діяльності над музичним твором. Одним із резервів ефективності підготовки студентів є підвищення ролі евристичного мислення, що ґрунтується на основі врахування індивідуального рівня розвитку кожного вчителя музики.

Поряд із тим, аналіз стану досліджуваної проблеми в педагогічній практиці доводить, що наявні суперечності між вимогами соціального замовлення в підготовці конкурентоспроможних педагогічних кадрів до особистості вчителя музичного мистецтва та його діяльності й фактичним рівнем фахової компетентності випускників педагогічних вишів до виконання професійних функцій; між об'єктивною потребою в навчально-методичного процесу використання прийомів і методів евристичного навчання під час музично-естетичного розвитку учнів загальноосвітньої школи; між сучасними вимогами до формування компетентності майбутніх учителів музики під час навчання гри на скрипці і реальним рівнем професійної компетентності вчителів музики загальноосвітніх шкіл, освіта яких здійснювалась переважно традиційними методами із фрагментарним використанням елементів евристичного навчання.

Сучасна концепція вищої освіти пов'язує хід та результати фахового навчання майбутніх учителів музики з рівнем розвитку їх мислення. На думку науковців, система вищої освіти покликана розвиватись поряд із музичним мисленням і евристичним мисленням, і озброювати методикою евристичного пошуку та творчої роботи з даними. Творче осмислення студентом сутності набутих фахових знань, володіння методологією музичної творчості дозволяє їм набутти вмінь свідомого керування процесом генерування нестандартних ідей учнів у майбутній фаховій діяльності. Це обумовлюється практичною необхідністю вчителя музичного мистецтва у загальноосвітній школі використовувати під час музично-естетичного розвитку школярів евристичних методів, які захоплюють учнів цікавим змістом, новими нестандартними способами вирішеннями навчального завдання. Тому важливим є залучення майбутнього вчителя музики під час фахового навчання у

вищій школі до конструювання особистого сенсу навчання, спрямування їх до досягнення особистого освітнього приросту та розвитку евристичного мислення, що передбачає сприйняття та пояснення майбутнього вчителя музики музичних явищ за допомогою музичних понять, музичних термінів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У зв'язку з цим однією з основних проблем, яка в наш час турбує викладачів-практиків і вчених є проблема розвитку евристичного мислення майбутніх учителів музики. Це питання свого часу розглядали відомі філософи (Дж. Локк, Ф. Бекон, Р. Декарт, Б. Спіноза), психологи (А. Петровський, А. Брушлінський, В. Зінченко, О. Леонтьєв). Психолого-педагогічні дослідження евристичного мислення учнів досліджували В. Андреев, Н. Морозова, В. Пушкін та ін.

Питання евристичного навчання розглянуто у працях таких учених як В. Андреев, Т. Дмитренко, Ю. Кулюткін, В. Лозова, О. Лук, О. Матюшкін, В. Моляко, Д. Пойа, В. Пушкін, Л. Спірін, Н. Тализіна, Д. Троїцький, А. Хуторський та ін. Розробкою евристичних методів займались М. Снікеєв, М. Меєрович, А. Хуторський, Л. Шрагіна та інші.

Метою статті є визначення стану сформованості евристичного мислення майбутніх учителів музики, а завданнями – проаналізувати стан сформованості евристичного мислення студентів на констатувальному етапі дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення стану сформованості евристичного мислення майбутніх учителів музики було проведено констатувальний експеримент, який передбачав послідовність і взаємопов'язаність чотирьох етапів дослідження, на кожному з яких розв'язувались поставлені нами завдання, та застосовувались педагогічні методи та прийоми:

– Здійснити теоретичний аналіз існуючих у педагогічній освіті підходів і принципів формування евристичного мислення майбутніх учителів музики, інноваційних методик і технологій, документацій (освітні стандарти, навчальні та робочі програми з основного музичного інструменту скрипка) задля визначення наявності питання щодо завдань формування евристичного мислення майбутніх учителів музики у процесі навчання гри на скрипці.

– Розробити анкети, тести, творчі завдання, евристичні питання, а також спланувати проведення евристичної бесіди з майбутніми учителями музики.

– З'ясувати сучасний стан розвитку евристичного компонента фахової діяльності вчителів музики загальноосвітньої школи за допомогою евристичної бесіди зі студентами, що пройшли педагогічну практику, а також проведення анкетування.

– Здійснити діагностування рівнів сформованості евристичного мислення майбутніх учителів музики відповідно до розроблених компонентів, критеріїв, показників.

Загальна кількість учасників педагогічного експерименту на всіх етапах склало 31 чоловік, із яких 14 навчались у експериментальній групі і 17 – у контрольній групі. У контрольній групі студентів було залучено до навчальної діяльності за традиційною методикою, яка характеризується фрагментарним використанням елементів евристичного навчання. В експериментальній групі використовувалась розроблена нами методика: навчальна діяльність проводилась із систематичним, комплексним застосуванням евристичних прийомів і методів навчання, з використанням можливостей засобів мультимедіа, виготовленням наочності спрямованих на формування евристичного мислення майбутніх учителів музики відповідно до запропонованої моделі.

Для визначення обсягу внесених до навчальних планів форм і методів організації формування евристичного навчання в навчальному процесі педагогічних вищих навчальних закладів, ролі евристики у формуванні фахової компетентності майбутніх учителів музики нами здійснено теоретичний аналіз державних документів, навчальних програм у ВНЗ, підручників, навчальних методичних посібників тощо.

Здійснений нами аналіз державного стандарту, навчальних і робочих програм із основного музичного інструменту скрипки, педагогічної практики переконує що творча діяльність є невід'ємним складником формування евристичного мислення майбутніх учителів музики. Специфіка розвитку музичного мислення майбутніх учителів музики охоплює навчальної аудиторний і поза аудиторний процес, що обумовлюється складністю цього процесу. Практична робота з формування евристичного мислення здійснюється в умовах індивідуальних занять із основного інструменту скрипка, під час участі студентів у інструментальних ансамблях. Виходячи з результатів проведеного теоретичного аналізу документації доходимо висновку, що формування евристичного мислення майбутніх учителів музики здійснюється епізодично, і тому значна кількість студентів, на наш

погляд, позбавлена можливості систематизованого формування евристичного мислення та його розвитку під час навчання гри на скрипці у вищій школі.

На другому етапі констатувального експерименту нами було розроблено анкети з метою діагностування рівня обізнаності майбутніх учителів музики щодо процесу формування евристичного мислення, навчальної роботи з використанням евристичних прийомів навчання та евристичних методів навчання, здійснення музично-педагогічної діяльності з учнями загальноосвітньої школи з використанням евристичних методів навчання. Ми використовували анкети з відкритими питаннями, де можливість вибору відповіді не обмежувалась альтернативою «так» чи «ні», а передбачала розгорнуту відповідь студентів на кожне питання. Важливим було дізнатись, чи розуміють студенти сутність поняття «евристика». Так з'ясувалось, що 65,5 % опитуваних розуміють сутність поняття евристика, 31 % опитуваних дали неповне визначення даного поняття, 3,5 % студентів розкрили тільки один аспект даного питання. На наступне питання, що передбачало стисле визначення сутності евристичного навчання 54,2 % студентів зафіксоване вірне визначення евристичного навчання 41,5 % вказали «це пов'язане з творчою навчальною діяльністю учнів», 4,3 % вказали «не пам'ятаю». На питання «Чи застосовуються викладачами ВНЗ під час фахового навчання студентів евристичні методи навчання?» тільки 21 % студентів вказали «так», 68,5 % опитуваних вказали «частково», а 10,5 % студентів вказали «не замислювався». На питання «Чи потрібно під час навчання гри на скрипці школяра застосування евристичних методів навчання?» 82 % студентів вказали «так, потрібно», 16,5 % «для сучасного школяра використання евристичних методів вкрай необхідно, оскільки це передбачає і залучення можливостей комп'ютера». При цьому, 1,5 % студентів вказали «так. Навчання з використанням евристичних методів спрямоване до залучення учнів до творчої музичної діяльності».

На наступне питання анкети «Чи спрямовані евристичні методи навчання до зацікавлення сучасного школяра навчальною діяльністю» студенти відповіли наступним чином: 71,5 % студентів відповіли «так»; 25 % опитуваних відповіли «під час копіткої роботи з учнем над технікою гри на скрипці евристичні методи сприяють зосередженню уваги учня на певному технічному прийомі уникаючи напруження», а 3,5 % студентів відповіли «заняття пов'язані з музичною

творчістю завжди цікаві».

На питання «Чи здатні використати отримані знання щодо евристичних методів навчання у подальшій музично-педагогічній діяльності?» 15 % опитуваних відповіли «ні, немає практики»; 33,5 % студентів дали відповідь «ні, маю багато питань із цього приводу», 41 % опитуваних зазначили «не розумію як конкретний евристичний метод доцільно використовувати під час навчальної діяльності над конкретним навчальним завданням». При цьому 8 % опитуваних відповіли, що здатні використати набуті знання щодо евристичних методів навчання, але їм не зрозуміло як враховувати вікові особливості учнів у цьому процесі. Решта студентів дали стверджувальну відповідь.

На останнє питання анкети «Як сформоване евристичне мислення вчителя музичного мистецтва сприяє більш ефективному музично-естетичному розвитку учнів?» ми отримали наступне: 25 % опитуваних відповіли «не знаю, що включає евристичне мислення вчителя музичного мистецтва»; 13,5 % студентів відповіли «сприяє більш цікавому викладенню навчального матеріалу»; 18 % студентів відповіли «завдяки творчій взаємодії»; 28,5 % студентів – «завдяки урізноманітненню навчальної діяльності учнів»; 15 % опитуваних відповіли «завдяки використанню навчальної наочності і наочних засобів».

Таким чином, проведений аналіз отриманих результатів анкетування давав підстави для здійснення певних висновків. Більшість студентів розуміють поняття «евристика», а також загальну сутність евристичного навчання, але процес застосування такого навчання під час педагогічної роботи вчителя музичного мистецтва у позаурочний час із учнями, які прагнуть вивчити музичний твір для скрипки є для багатьох студентів незрозумілими. Студенти чітко вказали, що відчують що евристичні методи застосовуються викладачами ВНЗ у процесі педагогічної діяльності, але частково і без роз'яснень, тому студенти не можуть з упевненістю сказати які саме евристичні методи використовують викладачі, та як їх можна використати у подальшій музично-педагогічній діяльності з учнями шкільного віку. Також під час анкетування студенти вказали, що усвідомлюють важливість використання евристичних методів навчання які включають і творчу діяльність, і ігрову діяльність, і можливості комп'ютера. Однак студенти не знають що включає в себе евристичне мислення, як учитель музичного мистецтва може використовувати вміння евристичного

мислення під час музично-естетичного розвитку школярів, і набути ними вміння гри на скрипці.

Спираючись на це, нами було визначено необхідність дізнатись, чи хотіли б майбутні вчителі музики практично опрацьовувати під час навчання гри на скрипці евристичні методи навчання для учнів загальноосвітньої школи. Також ми розпитували студентів, чи здатні за допомогою евристичних питань спрямувати учня під час гри на скрипці до вирішення творчого навчального завдання. Важливо також було дізнатись, чи готові студенти в майбутній фаховій діяльності знайти відповідь на запитання, на яке заздалегідь не знають відповіді.

Далі, нами під час діагностування майбутніх учителів музики було запропоновано їм здійснити навчальну роботу над тестом, який містив не тільки навчальні завдання щодо перевірки теоретичних знань студентів, а також і практичні завдання. За кожне правильно виконане студентом завдання йому нараховувався 1 бал. Оскільки запропонований студентам тест містив і творчі завдання, що передбачали застосування евристичного мислення, тому за кожне виконане таке завдання зараховувалось 3 бали. Після проведення тестування з'ясувалось, що тільки 12 % студентів виконали завдання що потребували застосування евристичного мислення, та знаходження способу вирішення запропонованої навчальної проблеми. Відповідно до отриманої суми балів студентів залучених до експериментального дослідження було віднесено до високого, середнього та низького рівнів сформованості евристичного мислення.

Поряд із цим, майбутнім учителям музики було запропоновано виконати творчі завдання під час самостійної роботи студента під контролем викладача. Це здійснювалось під час індивідуальних занять студентів із дисципліни основний інструмент скрипка, та передбачало підготовчий етап, на якому викладач забезпечував студента музичним твором для скрипки який призначено для учнів шкільного віку. Зауважимо, що для 92 % студентів такі завдання виявились складними, і викладач був вимушений протягом індивідуального заняття спрямовувати студента за допомогою евристичних питань. Після проходження майбутніми вчителями музики педагогічної практики в загальноосвітніх школах, нами було проведено з ними евристичну бесіду з метою з'ясування стану розвитку евристичного компоненту фахової діяльності вчителів музики.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, основна роль

евристичного навчання під час фахової підготовки майбутніх учителів музики до музично-педагогічної діяльності полягає в тому, щоб бути стимулом, рушійною силою у процесі формування евристичного мислення студентів, а основна роль евристичних методів навчання під час навчання майбутніх учителів музики гри на скрипці виявляється у набутті ними практичних умінь застосування цих методів під час формування у школяра технічних умінь гри на скрипці. Отримані результати уможливили здійснити діагностування рівнів сформованості евристичного мислення студентів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Анастаси А. Урбина С. Психологическое тестирование. – СПб.: Питер, 2001. – 688 с.
2. Андреев В. И. Эвристика для творческого саморазвития. – Казань, – 1994 – 237 с.
3. Батаршев А. В. Диагностика темперамента и характера. 2 изд. – СПб.: Питер, 2007. – 368 с.
4. Кулюткин Ю. К. Эвристические методы в структуре решений / Ю. К. Кулюткин. – М.: Педагогика, 1970 – 423 с.
5. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб.: Речь, 2003. – 350 с.
6. Станко А. А. Исполнительский аппарат скрипача. – Одесса, 1995. – 199 с.
7. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. – К.: Видавництво А. С. К., 2004. – 192 с.
8. Фёдоров К. П., Абрамян Г. В. Эвристические методы и методики обучения информатике в школах с углублённым изучением иностранных языков // Региональная информатика «РИ-2012»: Материалы юбилейной XIII Санкт-Петербургской международной конференции. – 2012. – С. 268–269.
9. Хуторской А. В. Эвристическое обучение: Теория, методология, практика / Андрей Викторович Хуторской. – М.: Междунар. пед. акад., 1998. – 266 с.
10. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика: Теория и технология креативного обучения. – М.: Изд-во Моск. Универ., 2003. – 416 с.

REFERENCES

1. Anastazi, A. Urbina, S. (2001) *Psichologicheskoe testirovanie* [Psychological testing] – Piter.
2. Andreev, V. I. (1994) *Evrastika dla tvorcheskogo samorazvitija* [Heuristics for creative self-development] – Kazan.
3. Batarshhev, A. V. (2007) *Diagnostika temperamenta i haraktera. 2 izd.* [Diagnostics of temperament and character] – SPb.: Piter.
4. Kulutkin, Yu. K. (1970) *Evrasticheskie metody v structure reshenij* / Yu. K. Kulutkin [Heuristic methods to structure decisions] – М.: Pedagogika.
5. Sidorenko, E. V. (2003) *Metody matematicheskoy obrabotki v psihologii* / E. V. Sidorenko [Mathematical processing methods in psychology] – SPb.: Rech.
6. Stanko, A. A. (1995) *Ispolnitelskij apparat skripacha* [Performing device violinist] – Odessa.
7. *Suchasnyj urok. Interaktyvni tehnologii navchannja: Nauk. metod. posib.*(2004) / O. I. Pometun, L. V. Pyrozhenko. Za red. O. I. Pometun [The current lesson. Interactive learning technologies] – K.: Vydavnytstvo A. S. K.
8. Fedorov, K. P. Abramian, G. V. (2012) *Evrasticheskie metody i metodiki obuchenja informatike v shkolah s uglublennym izucheniem inostrannykh jazykov* // Regionalnaja informatika «RI-2012» [Heuristic methods and techniques of training to computer science in schools with in-depth study of foreign languages]: Materialy jubilejnoy XIII Sankt-Peterburgskoj mezhdunarodnoj konferencii.
9. Hutorskoj, A. V. (1998) *Evrasticheskoe obuchenie: Teoria, metodologija, praktika* / Andrej Viktorovich Hutorskoj [Heuristic Learning: Theory, methodology, practice] – М.: Mezhdunarod. ped. Akad.
10. Hutorskoj, A. V. (2003) *Didakticheskaja evrastika: Teoria itehnologia kreativnogo obuchenija* [Didactic evrastika: Theory and creative learning technology] – М.: Izd-vo Mosk. Univer.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВАН Кань – аспірант факультету мистецтв НПУ імені М. П. Драгоманова.

Наукові інтереси: формування евристичного мислення майбутнього вчителя музики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

VAN Kan – Post-graduate student of the art department of Drahomanov National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: formation of heuristic thinking of the future teachers of music.